

I si sembla fet, tornar a començar

Autoria: Natxo Escandell Garcia
 Títol: *Ni fet ni desfet. Història del nacionalisme polític valencià (1974-1998)*
 Editorial: Afers, Catarroja, 2024
 329 pàgines

El primer que cal dir en ressenyar aquest important llibre de Natxo Escandell (Carcaixent, 1998) és que el títol, que parteix d'una frase de Joan Francesc Mira parlant del País Valencià, està molt ben posat. El valencianisme polític, al llarg de les dècades estudiades —i de vegades cal preguntar-se si també després— mai no s'ha acabat de fer del tot, però malgrat això, fins i tot malgrat les estadístiques eixes que diuen que els valencians i les valencianes són dels qui més espanyols se senten en el conjunt de l'estat, tampoc mai s'ha acabat de desfer. Ací roman, com un testimoni permanent que al poble valencià hi ha una mena de substrat irreductible que recorda que fou —que és— una nació.

Cal dir també que per moments es tracta d'un llibre per a “molt cafeters”, per dir-ho així. Naix de la tesi doctoral de l'autor i recorre de manera rigorosa i detallada cada assemblea, cada document polític, cada negociació electoral. No és precisament un llibre lleugeret. Però l'esforç paga la pena, perquè crec que permet entendre moltes coses de la nostra història i del nostre present. Assenyale un parell que m'han cridat l'atenció i m'han suscitat reflexions posteriors.

La primera, la relació estranya i fluctuant amb l'anomenat "nacionalisme cultural" aixoplugat als locals d'Acció Cultural del País Valencià, que tan aviat intervenia com a agent més o menys explícit en els tumultuosos debats interns com s'acostava de manera paradoxal —o no tant, a poc que es miren les coses amb detall— al PSOE, cada vegada, per cert, menys PSPV.

També l'efecte que provoca la successió de fites electorals de la maledicció de Sísif. En bona part, l'estructura narrativa ve a ser la següent: debats encesos sobre la nova línia política a seguir, perquè ara sí que sí, i a continuació nova desfeta electoral amb més o menys matisos. Això, aquesta capacitat de persistència, cal ser recordada i valorada, especialment quan els diversos nuclis durs anaven perdent efectius en cada contesa electoral fallida moltes vegades per engrossir les files de partits estatals.

I, crec que el que més m'ha interessat de tot, el relat genealògic que estableix, que permet llegir, si es contextualitza, la peculiaritat del nacionalisme valencià. L'estudi comença en 1974, i això ens permet conèixer dos partits que hagueren pogut ser la base d'un sistema polític valencià: el PSV i després el PSPV, del costat de l'esquerra, i l'UDPV, partit burgès arrelat en la democràcia cristiana. Seria bonic imaginar una mena de novel·la contrafactual que imaginara un País Valencià amb consciència nacional i el seu propi sistema de partits abastant un ventall ideològic ampli i diferenciat. Meravellós, seria, però res d'això va passar.

I les raons s'expliquen al llibre: d'una banda l'esquifida consciència nacional valenciana, o, per a ser exactes, el revers sinistre de la consciència nacional, la fosca consciència esdevinguda mala consciència, per dir-ho amb els termes de Josep Vicent Marqués: la percepció que s'és espanyol amb defecte i cal sobreactuar l'espanyolitat. I, d'altra, encara que és un altre vessant del mateix fenomen, l'esclat del blaverisme, la utilització barroera d'aquesta fosca consciència per anorrear la identitat nacional.

Quin és el resultat d'això? Que els resistents, més a la dreta o més a l'esquerra, hagueren d'aixoplugar-se al mateix partit. De fet, la Unitat del Poble Valencià, la UPV, ja és la trobada necessària entre el darrer intent de creació d'un sistema de partits propi, el PNPV, d'una banda, i la primera EUPV, el partit de Valerià Miralles i Vicent Pitarch i l'AEPV, per altra. És a dir, que el que els unia era precisament ser reducte d'un vertader

nacionalisme en un país alienat, que continuava dormint en la seua llarga nit, encara que de manera ben sorollosa. Aquest nacionalisme, pancatalanista i fusterià aniria matisant-se, fent-se estrictament valencià primer i comprenent —com no podia ser d'altra manera en aquest context— l'anomenada tercera via. L'eix esquerra-dreta seria aleshores el gran sacrificat. I això, explica ben a les clares les vacil·lacions estratègiques que oferien a l'electorat perfils ideològics contradictoris: tan aviat eren esquerrans i ecologistes i pactaven amb Esquerra Unida com, en les eleccions europees de 1994, pactaven amb Convergència i Unió. S'ha de dir que el comportament erràtic d'ERC pel que fa al País Valencià, encara complicava més el panorama.

I la lectura atenta del llibre permet també situar el naixement del Bloc Nacionalista Valencià com una mena de reedició del pacte original de la UPV en incorporar l'escissió tercer viísta i menys esquerrana del PVN.

Això, és clar, ens ofereix interessants ensenyances sobre el present, en traçar la seua genealogia. Perquè situa en aquesta història de trobades la fundació de Compromís, que en bona mesura venia a oferir una conclusió satisfactòria a molts d'aquests dilemes. S'unien d'una banda, el Bloc, com a hereu de tota aquesta història, i per altra Iniciativa, és a dir, els hereus d'aquella part del PCPV que de tant en tant apareix en aquesta història travessat pels seus propis debats sobre l'autodeterminació, i que havia sigut destí d'alguns polítics que van formar part d'alguna de les aventures fallides del nacionalisme d'esquerres (en algun cas el transvassament s'havia produït en sentit contrari, també). I, en efecte, la unió del nacionalisme valencià històric en la seua versió de síntesis amb l'esquerra no sucursalista (amb el complement dels Verds, que permetien recuperar aquell vell intent d'esdevindre l'esquerra verda valenciana) va aconseguir uns resultats electorals que cap dels partits antecessors, ni el primitiu PSPV, ni el PNPV, ni la primera EUPV, ni l'AEPV hagueren pogut ni somniar. La sensació que un té —i això ho dic jo— és que la lliçó de la història va tardar poc a oblidar-se, i que tornaren les temptacions sucursalistes en uns i aparegueren de manera decidida en els altres, que van perdre pel camí el mot “nacionalista”.

En resum, un llibre excel·lent, molt ben documentat, amb molt de treball d'arxiu complementat per entrevistes als protagonistes dels fets i que cal llegir per a entendre

CAR ACT ERS

d'on venim i per posar en el seu context aquest present tan desconcertant que travessa la darrera versió del vell nacionalisme valencià.

Jesús Peris Llorca